

Jaarverslag

2016

Inhoudsopgave

INLEIDING	03
ALGEMEEN	04
Adviezen	
Samenwerking Stichting Groningen Orgelland	
Landelijke en regionale vertegenwoordiging	
ONDERSTEUNING ERFGOEDINSTELLINGEN	05
Molens en molenbeleid	05
Molenbiotoopproject	
Bouwhistorisch onderzoek molens	
Groninger Molenweekend 2016	
Avond voor molenvrijwilligers	
Molenarchief	
‘De ziel van de Groninger molens’	
Cursus molengids	
Overleg moleneigenaren	
Overleg regiocoördinatoren	
De Zelfzwichter	
Musea en museumbeleid	08
Digitaal Museum	
Cursussen rondom het Digitaal Museum	
Musip	
Maand van de Geschiedenis	
Workshop audiotours maken	
In-companytraining NNTTM	
Platform directeuren	
Platform behoud en beheer	
Platform borgen	
Museummagazine	
Erfgoededucatie	10
Erfgoededucatietrajecten	
Oktobermaand Kindermaand	
Erfgoeddocent	
Culturele mobiliteit	
Platform educatie	
Archeologische informatiepunten (AIP’s)	12
Platform archeologie en publiek	
Wad een workshop	
Symposium Wad een workshop	
Symposium Kerstvloed 1717	
Overige erfgoedbeheerders	14
Veiligheidszorg kerkelijke gebouwen	
Levend erfgoed	
Boerderij in Beeld	
Erfgoedbreed	15
Spinbarg	
Erfgoed aan tafel	

Kijkje in de keuken
Erfgoed inzicht
De Groninger Scheurkalender
Cultuurkalender
Abt Emo Lezing

OVER ONS

18

Inleiding

Als steuninstelling voor het erfgoed in Groningen geloven we bij Erfgoedpartners in de kracht van samenwerken. Samen kunnen we én meer doen én elkaars kracht versterken. Zeker in een provincie waarin erfgoedorganisaties voor een groot deel gerund worden door vrijwilligers is het belangrijk om van elkaar te leren.

Wij zien het als onze taak om verschillende erfgoedinstellingen met elkaar in contact te brengen. Bijvoorbeeld tijdens een platform, waarbij medewerkers van verschillende instellingen elkaar regelmatig ontmoeten rondom een thema waar ze allemaal mee bezig zijn. Educatie, behoud en beheer, en archeologie en publiek zijn een paar voorbeelden. Lezingen en cursussen zijn niet alleen belangrijk om informatie te delen, maar ook bedoeld als plaats voor ontmoeting en inspiratie.

We verbinden niet alleen verschillende erfgoedinstellingen met elkaar, we willen ook mensen verbinden met het cultureel erfgoed in hun omgeving. Samenwerkingsprojecten als Wad een workshop en het Digitaal Museum dragen hieraan bij. En instellingen in dezelfde gemeente werken samen in de erfgoededucatietrajecten, gericht op kinderen van 4 tot 12. Natuurlijk werken we ook samen met gemeenten en provincie.

Met alles wat we ondernemen willen we toewerken naar één doel: een krachtig erfgoedveld waar mensen zich bij betrokken voelen. Hoe we hier precies naartoe werken leest u in dit jaarverslag.

Algemeen

Adviezen

Erfgoedpartners is een organisatie die veel mensen weten te vinden. Al bijna 40 jaar is de organisatie vertrouwd met het geven van adviezen op verschillende niveaus, zowel op beleidsmatig, financieel en uitvoerend niveau. Dagelijks worden we gebeld door mensen met vragen die vaak telefonisch afgehandeld kunnen worden. Voor ingewikkelder zaken maken we een persoonlijke afspraak. Dat kan gaan om praktische vragen over houtworm, ophangsystemen en lichtmeters, tot vragen over problemen binnen het bestuur, organisatorische vraagstukken of informatie over fondsenwerving. Omdat we niet alle kennis zelf in huis hebben, zijn we zoveel mogelijk actief in regionale en landelijke netwerken, zodat we vanuit ons netwerk organisaties kunnen doorverwijzen of expertise kunnen inhuren. Een overzicht van de persoonlijke adviesgesprekken vind u in de bijlage. Het grote aantal vragen per mail of telefoon wordt niet apart geregistreerd.

Samenwerking Stichting Groningen Orgelland

We hebben samen met de Stichting Groningen Orgelland intensieve gesprekken gevoerd over de wijze waarop we als organisaties willen samenwerken. Ondanks de grote verschillen in bestuurscultuur zijn we als organisaties ervan overtuigd dat samenwerking ten goede komt aan de ondersteuning van orgelcommissies en de promotie van het prachtige Groningse orgelbezit. In 2016 heeft een bestuurslid van de Stichting Groningen Orgelland een bestuursfunctie gekregen bij Erfgoedpartners. Daarnaast is in overleg het Jaarplan 2017 tot stand gekomen. De directeur van Erfgoedpartners heeft de najaarsvergadering van de Stichting Groningen Orgelland bijgewoond en in aansluiting daarop is op verzoek van enkele commissies het Platform orgels en Publiek gestart. Tevens ontvingen de orgelcommissies in 2016 de Erfgoedloper en werden zij uitgenodigd voor cursussen en andere activiteiten.

Landelijke en regionale vertegenwoordiging

Erfgoedpartners was aanwezig op tal van regionale en nationale overleggen. Dit is belangrijk omdat goed te kunnen functioneren als adviseur en vraagbaak. Ook is het belangrijk om landelijke ontwikkelingen naar Groningen te vertalen, of om Groningse projecten landelijk uit te rollen. Vanuit Erfgoedpartners zijn we landelijk vertegenwoordigd in:

OPEN, Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland (3 vergaderingen per jaar)

LCM, Landelijk Contact van Museumconsulenten (3 vergaderingen per jaar)

Molenadviesraad (2 vergaderingen per jaar)

Platform molens Rijksdienst Cultureel Erfgoed (1 bijeenkomst)

Interieurplatform (1 bijeenkomst)

Vanuit Erfgoedpartners zijn we provinciaal betrokken bij

Erfgoedberaad Libau (4 keer per jaar)

Verhalen van Groningen, Stuurgroep (2 keer per jaar)

Ondersteuning erfgoedbeheerders

Molens en molenbeleid

• Molenbiotoopproject

Doel van dit project is het herstellen van de molenbiotoop in samenwerking met de bewoners rondom de molen en de gemeente. Na een pilot in Zuurdijk is ervoor gekozen om per gemeente een plan van aanpak te maken voor alle molens op het grondgebied. Dit werkt voor de gemeente efficiënt wat betreft het vastleggen van een omgevingsplan. In de toekomstige gemeente Midden Groningen (Slochteren, Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde) worden voor alle molens plannen opgesteld. Voor het onderhoud en behoud van molens is het belangrijk dat ze kunnen draaien. In een goede molenbiotoop heeft de molen voldoende windvang en hebben poldermolens toegang tot water.

De molens in de gemeente Slochteren zijn als eerste behandeld. Voor de omwonenden van de Molen van de Grootte Polder en De Ruiten werd op 30 mei een bewonersavond gehouden. Vervolgens is een omgevingsplan opgemaakt. In de winter 2016/2017 worden herstelwerkzaamheden aan de molenbiotoop verricht. Voor Stel's Meulen in Harkstede is ook een uitvoeringsplan klaar.

Na deze drie molens volgden de Entreprise in Kolham en de Noordstar in Noordbroek. Voor de omwonenden van deze molens zijn voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd op respectievelijk 28 november en 13 december.

Voor dit project werkt Erfgoedpartners samen met Landschapsbeheer Groningen, de Molenstichting Midden- en Oost-Groningen, en de gemeenten Slochteren en Menterwolde. Landschapsbeheer Groningen is projectleider en Erfgoedpartners is initiatiefnemer en partner. Het project molenbiotoop wordt mede gefinancierd door de Provincie Groningen, het JB Scholtenfonds en de gemeente Slochteren.

• Bouwhistorisch onderzoek molens / Ken je eigen molen

Om onderhoud restauratie en eventuele herbestemming van molens goed te laten verlopen, is kennis van de molens van groot belang. Doel van het project 'Ken je eigen molen' is dat moleneigenaren over gedegen, bouwhistorische kennis van hun molens beschikken, die ze tijdens gesprekken met bijvoorbeeld een restauratiearchitect of molenbouwer in kunnen zetten.

In 2016 is een pilot voor dit project voorbereid en besproken met alle moleneigenaren, in november kon een projectleider worden aangesteld. Tijdens de pilot zullen moleneigenaren de basis leggen voor bouwhistorisch onderzoek, waarbij deskundigen vervolgens een waardestelling kunnen maken of een bouwhistorisch onderzoek kunnen uitvoeren. Voor de uitvoering is gekozen voor een beperkt aantal molens van verschillende types en met verschillende eigenaren. In de pilot willen we onderzoeken of deze opzet werkbaar is, welke digitale structuur er nodig is om het proces te faciliteren, en of de werkwijze een meerwaarde oplevert voor de eigenaar.

Dit project wordt gefinancierd vanuit de bestemmingsreserve voor ondersteuning moleneigenaren. Daarnaast wordt in afstemming met de Vereniging De Hollandsche Molen aanvullende subsidie geworven. Met de Rijksdienst Cultureel Erfgoed vindt inhoudelijke afstemming plaats.

- **Groninger Molenweekend 2016**

Het Groninger Molenweekend heeft als doel om mensen bij de molens in hun buurt en de hele provincie te betrekken. In het afgelopen jaar was het Molenweekend op 11 en 12 juni. Thema was het molenaarsambacht; Nederland heeft dit bijzondere ambacht bij de UNESCO voorgedragen als immaterieel erfgoed.

Tijdens het weekend waren veel Groningse molens geopend voor het publiek. De bezoekers konden zien hoe de molenaar zijn werk deed en ervaren dat er veel kennis en vaardigheden nodig zijn om de molen veilig en doelmatig te laten draaien – in vaak wisselende weersomstandigheden. Molenaars en molengidsen hadden ook op of rondom de molen diverse activiteiten georganiseerd. De vrijwilligers zijn tevreden over het verloop van het weekend, in 2017 wordt deze traditie voortgezet.

Tijdens het Molenweekend waren 69 molens geopend voor het publiek, samen ontvingen zij circa 1.311 bezoekers.

- **Avond voor molenvrijwilligers**

Deze vrijwilligersavond wordt elk jaar georganiseerd om de molenvrijwilligers te bedanken voor hun inzet in het afgelopen jaar. Deze keer werd de avond op 3 juni georganiseerd in molen Ceres in Spijk. De vrijwilligers genoten van een maaltijd en konden onder andere meedoen aan een quiz. Ingeborg Pouwels van De Hollandsche Molen hield een lezing over het thema van het Groninger Molenweekend 2016, Molenaarsambacht: werelderfgoed!? De avond werd bezocht door 47 molenvrijwilligers.

- **Molenarchief**

Het molenarchief wil de beschikbare informatie over Groninger molens bewaren en zoveel mogelijk voor belangstellenden ontsluiten, onder andere via de website groningermolens.nl. De gegevens kunnen bijvoorbeeld ingezet worden bij restauratie of onderhoud van molens. De in het molenarchief aanwezige foto's, aantekeningen en documenten werden in het afgelopen jaar verder geordend en voor een deel ook toegankelijk gemaakt via de website. Daarnaast zijn er per molen inleidende teksten geschreven die ook voor een algemeen publiek te begrijpen zijn.

Bezoekers wisten ook het fysieke archief te vinden dat aan het Lopende Diep te raadplegen is. Het grootste deel van het molenarchief ligt bij de Groninger Archieven en bezoekers kunnen daar terecht. Ontsluiting van beide archieven (beschrijven en op de website plaatsen) vindt plaats door vrijwilligers. Acht mensen bezochten het archief aan het Lopende Diep en twaalf mensen benaderden het archief per mail of telefoon. Zij waren op zoek naar afbeeldingen of gegevens van molens. In enkele gevallen ging het om het inrichten van een tentoonstelling (Noordbroek) of het voorbereiden van onderhoud aan een molen (Overschild, Woltersum, Mensingeweer). Anderen deden onderzoek naar de geschiedenis van een vaak al lang verdwenen molen waarmee ze zich via hun dorp of geschiedenis verbonden voelen (Holwierde, Oude Pekela, Wirdum, Muntendam, 't Zandt). Ook kwamen mensen naar het archief om boeken of tijdschriften uit onze verzameling van dubbele exemplaren aan te schaffen, of om een waardevolle schenking van oude of nieuwe foto's aan het archief te overhandigen.

- **'De ziel van de Groninger molens'**

Doel van dit project was om de molen niet alleen als object te zien, maar juist te kijken naar de rol die de molen speelt in een dorp en in de levens van mensen, vroeger en nu. Om de waarde van molens in de samenleving zichtbaar te maken.

Het project 'De ziel van de Groninger molens' werd op 16 september officieel afgesloten in het Zonnehuis in Zuidhorn. 'Molenwethouder' van Zuidhorn, Fred Stol, onthulde twee banieren die zijn gemaakt in het kader van het project. De banieren vertellen de geschiedenis van de molens in de

gemeente Zuidhorn aan de hand van verschillende verhalen over de molens en molenaars. De banieren blijven in het Zonnehuis staan, zodat ook bezoekers zich kunnen verbazen over de veelzijdigheid van de ziel van de Groninger molens in de gemeente Zuidhorn.

Dit project werd mede gefinancierd door de provincie Groningen, het JB Scholtenfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds en Leader Westerkwartier.

- **Cursus molengids**

De cursus molengids heeft tot doel mensen op te leiden die weliswaar geïnteresseerd zijn in molens, maar zelf (nog) geen molenaar willen worden. Molengidsen beschikken over basiskennis van molens, kunnen bezoekers veilig rondleiden en zij organiseren in samenwerking met de molenaar activiteiten in en rondom de molen. Molengidsen spelen een grote rol bij het betrekken van een dorpsgemeenschap bij een molen.

Op 26 oktober ontvingen zeven nieuwe molengidsen hun certificaat. Met de diplomering van deze cursisten heeft Erfgoedpartners/Groninger Molenhuis sinds 2008 in totaal 75 molengidsen opgeleid.

De cursus molengids is in 2006 opgezet door Tom Heyne, consulent bij Erfgoedpartners, en Arjen Strijkstra, molenaar van de Noorder Molen in Noorddijk. Naast Groningen wordt de cursus inmiddels ook in Zuid-Holland en Brabant gegeven. Op 18 november gaf Tom Heyne een lezing over de cursus molengids op de molencontactdag van De Hollandsche Molen. Deze laatste organisatie wil de opzet die in Groningen is gekozen ook uitzetten in de rest van Nederland.

- **Overleg moleneigenaren**

Doel van dit platform is om samen te overleggen over toekomstig molenbeleid. Wat is de visie van elke afzonderlijke organisatie, en waar kan er samengewerkt worden? Voor het overleg zijn de bestuurlijk verantwoordelijke personen van alle Groninger organisaties met molens in eigendom uitgenodigd.

Tijdens de bijeenkomst van 22 maart stonden onder andere op de agenda: bouwhistorisch onderzoek molens, vrijwilligers en de werving daarvan en de cofinanciering door het J.B. Scholtenfonds. Aanwezig waren vertegenwoordigers van 10 organisaties, die samen 57 molens bezitten.

- **Overleg regiocoördinatoren**

De zes regiocoördinatoren zijn voor ons de verbinding met de lokale molenaars. Tijdens het overleg worden lopende 'molenzaken' besproken, zoals de werving van molenaars en molengidsen. Ook de organisatie en voorbereiding van het Groninger Molenweekend en de vrijwilligersavond zijn een belangrijk onderwerp.

- **De Zelfzwichter**

De Zelfzwichter is een belangrijke informatiebron voor iedereen die met molens bezig is. Het blad verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 400 exemplaren. In 2016 stond het blad in het teken van de molen en zijn omgeving.

De redactie heeft zich beraden over de toekomst van het blad, waarbij de keuze tussen een fysiek blad blijven uitgeven of digitaal worden werd besproken. In 2017 zal één nummer in een digitale versie worden uitgegeven. Deze keuze wordt gemaakt om een jongere doelgroep te bereiken, om meer mensen te bereiken (moleneigenaren kunnen het blad digitaal doorsturen naar eigen molenvrienden), en om films en geluidsfragmenten toe te kunnen voegen.

Musea en museumbelid

• Digitaal Museum

Om musea de mogelijkheid te geven om goede digitale afbeeldingen te maken, is het project collecties online ontwikkeld, ook wel digitaal museum genoemd. Voor musea wordt het steeds belangrijker om zichzelf en de collectie digitaal goed te presenteren. Met goed beeldmateriaal kunnen musea zichtbaar worden in het publieke domein waarbij ze tegemoet komen aan de behoefte van een steeds meer digitaal en visueel ingesteld publiek. Op de gemeenschappelijke website collectiegroningen.nl worden alle gedigitaliseerde objecten zichtbaar. Van de deelnemende musea worden ook meteen de deelcollecties vermeld (Musip).

Binnen het Digitaal Museum krijgen musea de mogelijkheid om teksten en afbeeldingen te laten maken van hun belangrijke objecten. Elke museum is uitgenodigd 10 objecten te digitaliseren en daarnaast een aanvraag te doen voor het digitaliseren van extra objecten. Van alle objecten worden foto's of filmpjes gemaakt en er worden speciaal voor dit project publieksgerichte beschrijvingen bij geschreven. Dit materiaal wordt gepresenteerd op een gemeenschappelijke website van alle musea, maar is daarnaast uiteraard beschikbaar voor ander gebruik.

Dit project wordt mede gefinancierd door het Mondriaanfonds en het Themafonds Digitalisering Collectie Groningen van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Dit fonds is gevuld met bijdragen van de Provincie Groningen, het Scholten Kammingafonds, de Stichting Beringer Hazewinkel en de vier Groningse lokale Rabobanken.

• Cursussen rondom het Digitaal Museum

Om de musea te ondersteunen bij hun deelname aan het Digitaal Museum hebben wij in 2016 verschillende bijeenkomsten georganiseerd.

- Informatiebijeenkomst stand van zaken Digitaal Museum en extra subsidiemogelijkheden bij het Prins Bernhard Cultuur Fonds (PBCF) op 15 februari (17 deelnemers)

De doelstelling van deze bijeenkomst was om deelnemers aan het project handvatten te geven waarmee zij een eigen top 10 geschikt kunnen maken voor de website. Tijdens deze cursus werd men geïnformeerd over de vordering van de website. Ook werd informatie gegeven over de mogelijkheden om een extra aanvraag in te dienen bij het Prins Bernhard Cultuur Fonds, een medewerker van het fonds was aanwezig om vragen te beantwoorden.

- Objecten beschrijven in Adlib/Schrijven voor internet op 16 maart (28 deelnemers)

Deze cursus had tot doel deelnemers te helpen met het maken van publieksgerichte beschrijvingen voor het Digitaal Museum.

- Adlib voor beginners op 20 april (14 deelnemers)

Deelnemers aan het Digitaal Museum kunnen de nieuwste versie van het registratieprogramma Adlib ontvangen. Maar dan zijn er wel geschoolde medewerkers nodig die hiermee kunnen werken. De veertien aanwezigen maakten kennis met de aspecten van de objectregistratie en het daadwerkelijk invoeren van gegevens.

• Musip

Dankzij het Museum Inventarisatie Project (Musip) hebben musea, collega-musea, overheden en fondsen een overzicht van de beheerde deelcollecties.

Binnen Musip zijn in 2002-2005 alle deelcollecties in Groningse instellingen in kaart gebracht.

In 2006 werden de verzamelde gegevens geïnventariseerd: een database van 569 deelcollecties van 58 collectiebeherende instellingen. In 2015 is begonnen met de actualisatie van de gegevens uit 2006. De geactualiseerde gegevens worden zichtbaar binnen het Digitaal Museum.

- **Maand van de Geschiedenis**

Erfgoedpartners was aanspreekpunt in de provincie Groningen voor de landelijke organisatie van de Maand van de Geschiedenis. Bovendien brachten wij de maand onder de aandacht in onze digitale nieuwsbrief *Erfgoedloper* en door een persbericht te versturen. Het thema van de Maand van de Geschiedenis 2016 was 'grenzen'.

- **Workshop audiotours maken**

Doel van deze workshop was de deelnemers te leren audiotours voor gebruik in hun museum te maken. Aan de cursus deden vijf mensen mee. Tijdens de workshop leerden ze audiotours te maken via het platform van iziTravel. Deelnemers konden zelf beeldmateriaal en teksten meenemen die voor het Digitaal Museum gemaakt waren.

- **In-companytraining Noord-Nederlands Trein & Tram Museum**

Op 15 september gaf Tom Heyne voor medewerkers van het NNTTM in Zuidbroek de training 'Klantgericht denken en handelen'. In de cursus stond vooral de praktische invulling van klantvriendelijkheid in het museum centraal.

- **Platform directeuren**

Het platform directeuren is bedoeld als overleg voor betaalde directeuren van Groningse musea. In 2016 werd het platform twee keer gehouden. (9 en 8 deelnemers)

Op de bijeenkomst van 15 maart werden onder andere besproken: werkdruk en vrijwilligersbeleid. Musea in Groningen zitten aan de grenzen van hun mogelijkheden. Zijn er manieren om letterlijk ruimte te creëren voor overbelaste museumdirecteuren en vernieuwing van beleid? Ook was er aandacht voor samenwerking in de cultuursector. De gemeente Groningen heeft hier het voortouw genomen en een bespreking met betrokkenen gehouden. Als vervolg hierop gaan drie werkgroepen aan de slag (educatie, publieksbereik, programmering). Ook werd de voortgang van het Digitaal Museum besproken.

Op 27 september was het platform te gast in het Doe Museum in Veendam, waar de directeuren een kijkje in de keuken kregen. Ook op de agenda stonden werkdruk en samenwerking. Hoe kunnen bijvoorbeeld musea met elkaar samenwerken op het gebied van boekingen en PR, omdat het lastig is hiervoor een goed vrijwilligersteam draaiende te houden. Daarnaast werden ontwikkelingen in provinciaal en gemeentelijk beleid op het gebied van erfgoed besproken.

- **Platform behoud en beheer**

Dit platform is een overleg voor (vrijwillige) medewerkers van musea en erfgoedinstellingen die verantwoordelijk zijn voor het behoud en beheer van de collectie.

Op de bijeenkomst van 11 februari stond 'Kunstlicht; de actuele stand van zaken' op de agenda. Het bedrijf Lichtpunt uit Groningen, dat veel ervaring heeft op het gebied van museumverlichting, werkte mee aan de bijeenkomst. Er waren 11 deelnemers aanwezig.

- **Platform borgen**

Voor het platform borgen worden vertegenwoordigers van de Groninger borgen uitgenodigd. Een aantal borgen heeft een museale functie, andere hebben horeca of worden bewoond.

Op de bijeenkomst van 22 april stond het projectplan 'Borgen en tuinen' – waarvoor de provincie een subsidie beschikbaar heeft gesteld – op de agenda. Met dit project willen de borgen een breder publiek bereiken, ook in de directe omgeving van de borg. De borgtuinen, die een verbinding vormen tussen borg en landschap, zijn hiervoor een geschikt middel. Ook kwam Egge Knol van het Groninger Museum uitleg geven over twee tentoonstellingen die het museum rondom het thema borgen organiseert. Er waren 7 deelnemers aanwezig.

Tijdens het platform van 16 september was Egge Knol nogmaals aanwezig om te overleggen over de tentoonstelling 'De Elitecultuur in Groningen' die het Groninger Museum rond de zomer in 2017 zal organiseren. Er werd overlegd hoe borgen en museum kunnen samenwerken bij het opzetten van deze tentoonstelling, en hoe borgen op hun eigen locatie bij de tentoonstelling kunnen aansluiten. Ook werd de voortgang van 'Borgen en tuinen' besproken. Er waren 5 deelnemers aanwezig.

Op de bijeenkomst van 4 november werden de plannen rondom de tentoonstelling in het Groninger Museum verder besproken. Henk Dijkstra van het Prins Bernhardcultuurfonds en René Dessing vertelden over hun plan om een symposium te organiseren voor de landelijke achterban van de Stichting Kastelen en Buitenplaatsen. Er waren 12 deelnemers aanwezig.

• **Borgen en tuinen**

De Groninger borgen willen graag een breder publiek bereiken. Daarvoor zijn de borgtuinen, die de borg met het landschap verbinden, een geschikt middel.

Het project 'Borgen en tuinen' bestaat uit de opzet van een website – die aan het Digitaal Museum zal worden gekoppeld – het produceren van een borgenkaart en de organisatie van tuincafés. Bij deze activiteiten zullen lokale organisaties en omwonenden worden betrokken. De eerste vier tuincafés, waarbij bezoekers gevraagd werden met verhalen te komen, zijn in het najaar georganiseerd bij de Menkemaborg, Fraylemaborg, Piloersmaborg en Verhildersum. Hierbij waren zo'n 250 geïnteresseerden aanwezig. Het project krijgt in 2017 een vervolg.

Voor dit project werken de borgen samen met de Verhalen van Groningen.

• **Museummagazine**

Het Museummagazine bevat een praktisch overzicht van bijna alle musea in Noord-Nederland en Noord-Duitsland. De productie van editie 2016-2017 werd gecoördineerd door Erfgoedpartners. Het tweetalige magazine werd verspreid in een oplage van 70.000 exemplaren.

Erfgoededucatie

• **Erfgoededucatietrajecten**

Dankzij erfgoededucatietrajecten komen kinderen van 4 tot 12 jaar op hun eigen niveau in aanraking met divers erfgoed bij hen in de buurt. Per deelnemende gemeente wordt een apart traject samengesteld.

In 2016 werden drie nieuwe trajecten gepresenteerd, in Menterwolde, Grootegast en Zuidhorn. In de gemeenten Eemshoek, Marum, Leek, De Marne, Slochteren, Stadskanaal, Veendam en Pekela liep al een project. Voor de gemeenten Bellingwolde en Oldambt wordt in 2017 een project gepresenteerd. Dankzij deze trajecten worden jaarlijks meer dan 16.000 kinderen, dat is meer dan 60 procent, bereikt. Ook ontwikkelen erfgoedinstellingen een educatief programma op maat en is het mogelijk om eigen medewerkers aanvullend te scholen.

- Menterwolde

Het erfgoededucatietraject in de gemeente Menterwolde werd op 23 februari gepresenteerd in het Noord-Nederlands Trein & Tram Museum in Zuidbroek. Mevrouw Th. van der Veen, wethouder in de gemeente, was hierbij aanwezig. Aan het traject werken mee: Erfgoedpartners, molen De Noordstar, de kerk in Zuidbroek, de Fraylemaborg, het Noord-Nederlands Trein & Tram Museum, de Heemtuin in Muntendam en het Veenkoloniaal Museum.

- Grootegast

Het erfgoededucatietraject in de gemeente Grootegast werd op 24 november gepresenteerd in het Verzoamelhuus Aeldekerka in Niekerk. De heer Mark de Haan, wethouder van onder andere cultuur

in de gemeente Grootegast, nam de map met acht trajecten en een brochure getiteld 'Erfgoed Gespiegeld' in ontvangst. Aan dit erfgoededucatietraject werken mee: Erfgoedpartners, Natuurterrein Curringherveld, Stichting Oude Groninger Kerken, de Groninger Archieven, Verzoamelhuus Aeldakerka, verhalenvertelster Alie de Vries en het Abel Tasman Museum.

Binnen de veertien gemeenten waar nu een erfgoededucatietraject loopt, neemt Grootegast een bijzondere plek in. Onderwijskundig interessant is namelijk de manier waarop het erfgoedtraject is ontwikkeld. Bij het ontwikkelen is steeds aangesloten bij het leerplankader erfgoedonderwijs van de Stichting Leerplanontwikkeling SLO en bij de resultaten van het meerjarige RUG-onderzoeksprogramma Cultuur in de Spiegel. Dat was niet eenvoudig omdat de theorie en het beleidskader nog niet eerder op deze manier in de praktijk waren gebracht. Erfgoedjuffen en -meesters hebben met ondersteuning van onderwijskundige Astrid Rass en consultant Tineke de Danschutter de uitgangspunten voor een erfgoedleerlijn besproken en ingevuld. Deze onderwijskundige aspecten worden besproken in de hierboven genoemde brochure 'Erfgoed gespiegeld'. Erfgoedpartners is van plan de brochure en de erfgoedleerlijn op een bijzondere manier ook landelijk onder de aandacht te brengen. Het project is ontwikkeld binnen CMK Groningen.

- Zuidhorn

Het erfgoededucatietraject in de gemeente Zuidhorn werd op 29 november gepresenteerd in Natuurboerderij Lammerburen in Oldehove. De heer Henk Bakker, wethouder van de gemeente Zuidhorn, was daarbij aanwezig. Aan dit erfgoededucatietraject werken mee: Erfgoedpartners, de molens in Noordhorn en Oldehove, en met name de molen Fortuna in Noordhorn, verschillende plaatselijke kerken en met name de kerk in Niehove, Natuurboerderij Lammerburen, Kloostermuseum Sint Bernardushof, beeldend kunstenaar Kitty Boon en de historische kring Zuidhorn.

Voor de organisatie van de erfgoededucatietrajecten werkte Erfgoedpartners in 2016 samen met CultuurClick. Vanaf 1 januari 2017 verzorgt CultuurClick deze functie niet meer en is Erfgoedpartners aanspreekpunt wat betreft de erfgoededucatietrajecten. In 2017 zullen wij met de erfgoedorganisaties, scholen en gemeenten afspraken maken over het vervolg.

• Oktobermaand Kindermaand

Oktobermaand Kindermaand is een laagdrempelige manier om kinderen van 4 tot 12 in aanraking te laten komen met kunst, cultuur en erfgoed. Instellingen organiseren gratis activiteiten voor kinderen, in een of meerdere weekenden van oktober. Onder andere molens, musea, een bibliotheek, een tuin, buitenplaatsen van het Groninger Landschap, De Jonge Onderzoekers en de Kinderwerkplaats van Vrijdag deden mee. De Dag van de Groninger Geschiedenis organiseerde op 8 oktober voor het eerst ook speciale activiteiten voor kinderen. In het kader van Oktobermaand Kindermaand 2016 organiseerden 35 verschillende organisaties activiteiten voor kinderen. Deze activiteiten werden bezocht door ongeveer 3.400 kinderen in totaal.

De activiteiten worden onder de aandacht gebracht door de 'burgemeestersactie' waarbij burgemeesters gaan voorlezen op een school in hun gemeente. Ook krijgen basisschoolleerlingen een kaart uitgereikt. Via de websites www.kindermaand.nl en www.cultuurkalendergroningen.nl was het programma te bekijken.

• Erfgoeddocent

Dit project voorziet in de behoefte die er bij het uitvoeren van erfgoededucatietrajecten is aan juffen en meesters die zowel op het gebied van educatie als erfgoed zijn geschoold. Door het opleiden en inzetten van erfgoedjuffen en -meesters komen erfgoededucatietrajecten beter tot hun recht. Zo kunnen leerlingen op een kwalitatief hoogwaardige manier kennis maken met erfgoed in hun omgeving. Behalve bij de uitvoering, worden de erfgoeddocenten ook regelmatig ingezet bij het

ontwikkelen van erfgoededucatietrajecten. In Grootegast zijn bijvoorbeeld alle deelprojecten door hen ontwikkeld in samenwerking met Erfgoedpartners, de instellingen en scholen.

Het project, dat in 2014 werd gestart, is in 2016 afgerond. Inmiddels beschikken we over 17 erfgoedjuffen- en meesters die tot tevredenheid van erfgoedinstellingen en scholen ingezet kunnen worden. Na de afronding van het project blijven wij docenten, instellingen en scholen met elkaar verbinden. In 2017 willen we in samenwerking met K&C Drenthe een derde cursus erfgoeddocent starten.

Ook buiten Groningen is er belangstelling voor dit project, in Vlaanderen bijvoorbeeld. Erfgoedpartners heeft op de Vlaamse dag voor cultuureducatie een workshop verzorgd met ondersteuning van twee erfgoedjuffen. Verder heeft Erfgoedpartners in een druk bezochte deelsessie op de noordelijke erfgoededucatiedag het concept 'Erfgoeddocent' toegelicht.

• **Culturele mobiliteit**

Docenten op basisscholen willen hun leerlingen graag in aanraking laten komen met kunst en erfgoed. In de provincie Groningen is de afstand tussen scholen en culturele instellingen echter relatief groot. Dankzij Culturele Mobiliteit kunnen basisschoolleerlingen toch verschillende instellingen in de provincie bezoeken.

Culturele Mobiliteit biedt vervoer aan tussen scholen en erfgoedinstellingen tegen een betaalbaar tarief. Ook hoeft de leerkracht zich niet meer bezig te houden met de organisatie en planning. Bovendien draagt Culturele Mobiliteit bij aan duurzaamheid: leerlingen worden vervoerd in één bus, in plaats van aparte auto's. Binnen het primair onderwijs is het project bedoeld voor de groepen 3 t/m 8.

Er zijn verschillende opties: de Kunstbus rijdt naar het Groninger Museum. En de Erfgoedbus rijdt naar zes instellingen in de provincie, namelijk de Fraeylemaborg, Klooster Ter Apel, Domies Toen, het Veenkoloniaal Museum, het Noordelijk Scheepvaartmuseum en de Vesting Bourtange. In mei 2016 hebben scholen een programmaboekje met de keuzemogelijkheden ontvangen. Omdat het eerste projectjaar uitgaat van een schooljaar, zijn de eerste resultaten in de zomer van 2017 bekend. Erfgoedpartners is betrokken bij de organisatie. Het initiatief komt van het Groninger Museum en het projectleiderschap is in handen van K & C.

• **Platform educatie**

Dit platform is bedoeld voor (vrijwillige) medewerkers van erfgoedinstellingen die zich bezig houden met educatie. Het thema van het platform op 19 mei was: Hoe familievriendelijk is uw museum? Kinderen en families zijn een aparte doelgroep waar niet alle musea op ingericht zijn. En niet alleen educatiemedewerkers hebben met deze doelgroep te maken, maar iedereen, van baliemedewerker tot tentoonstellingsmaker, van suppoost tot directeur. Centraal stonden de vragen: Wat verwachten families van een bezoek aan een museum? En hoe kan het museum hierop inspelen? (8 deelnemers)

Archeologische Informatiepunten (AIP's)

• **Platform archeologie en publiek**

Het platform Archeologie en publiek is een in 2016 nieuw gestart platform bedoeld voor beheerders van archeologische collecties, archeologische informatiepunten en archeologen. Het doel van het platform is om ervaringen en kennis te delen en publieksactiviteiten op elkaar af te stemmen. Tijdens ieder platform staat ook de website Archeologie en Landschap centraal. De ontwikkelingen worden bekeken en de leden van het platform zijn vrij om op- of aanmerkingen te plaatsen.

Op 21 april had het eerste platform Archeologie en Publiek plaats onder leiding van de provinciaal archeoloog Michiel Rooke. Er waren 12 deelnemers aanwezig.

Tijdens de bijeenkomst op 30 juni werd het project 'Terpen- en Wierdenland, een verhaal in ontwikkeling' besproken. Dit project is opgezet door Landschapsbeheer Groningen, Landschapsbeheer Friesland, het Terpencentrum van de RuG en Museum Wierdenland. Met het project willen zij kijken welke publieksactiviteiten er kunnen worden georganiseerd rondom het verhaal van het terpen- en wierdenlandschap. Elk dorp kent een eigen geschiedenis en een eigen verhaal. Die willen de initiatiefnemers graag zichtbaar en beleefbaar maken. Samen met de bevolking gaan ze op zoek naar de sporen van de ontstaansgeschiedenis die nog in het dorp en het omliggende landschap te vinden zijn. Deze plaatselijke verhalen zullen door de initiatiefnemers ook met elkaar verbonden worden. Zo kan het verhaal van de regio als geheel worden benut om het gebied een economische impuls te geven en de landschappelijke kwaliteit te versterken.

Het hoofdthema op de bijeenkomst van 24 november was een presentatie van theatergezelschap de Peergroup. Met het project Radius wil de Peergroep rondom Allardsoog in beeld brengen 'hoe het landschap door de eeuwen heen is veranderd en hoe dat plaats heeft kunnen vinden. Wat de mens met dit landschap heeft gedaan en hoe ze hier tegen aan kijken. Maar ook hoe de mens zelf heeft bijgedragen aan de verandering van het landschap en waar we nu staan.' Hiervoor wil de Peergroup samenwerken met wetenschappers, deskundigen en organisaties op het gebied van archeologie en landschap. Er waren 8 deelnemers aanwezig.

• **Wad een workshop**

Doel van dit project was om bewoners van het gebied rond de Oostelijke Waddenzee meer te betrekken bij de ontstaansgeschiedenis van hun omgeving. Om dit te realiseren werden twaalf onderzoekstochten georganiseerd, waar zowel wetenschappers van verschillende disciplines als bewoners aan mee konden doen. Vier tochten vonden plaats op het wad, vier op de kwelder en vier op het land. Aan de tochten deden in totaal 335 mensen mee. Tijdens de tochten werden grondboringen gedaan om meer te weten te komen over de geschiedenis van het gebied. Deelnemers konden helpen bij het doen van de boringen en zo zelf op locatie zien hoe de bodem gelaagd is en het landschap zich gevormd heeft.

In het voorjaar van 2016 werden de laatste drie belevings- en onderzoekstochten georganiseerd. Op 6 maart vond een expeditie naar Rottumerplaat plaats. Tijdens de boringen op het onbewoonde eiland is op bijna 11 meter diepte kleileem aangetroffen. Staatsbosbeheer had bij grote uitzondering toestemming gegeven voor deze beperkte wetenschappelijke expeditie. Op 16 april vertrok een kweldertocht vanuit Noordpolderzijl. Tijdens deze tocht werd door middel van boringen gezocht naar een eiland dat abt Emo van Huizinge (1157-1237) in zijn kroniek beschrijft, waar de inwoners van Eenrum en Uithuizen om hebben gevochten. Deelnemers aan de tocht konden actief meedoen aan het zetten van de boringen. Tijdens de onderzoekstocht van 14 mei stond boerderij Zeewijk centraal, en in het bijzonder de vraag: 'Waarom was de locatie van Zeewijk zo ver richting zee? Heeft dit een relatie met het zogenoemde eiland van Emo?'

Dit project werd georganiseerd door Erfgoedpartners in nauwe samenwerking met wetenschappers van de Stichting Verdronken Geschiedenis, Staatsbosbeheer, Het Groninger Landschap en Landschapsbeheer Groningen. Wad een Workshop was financieel mogelijk door bijdragen van de provincie Groningen, de gemeente Eemsmond, het Loket Levende Dorpen, Loket Leefbaarheid en De Verhalen van Groningen.

• **Symposium Wad een workshop**

Het op 15 oktober in het Nijkerkje in Oosteinde georganiseerde symposium had als doel nog meer mensen bij het project te betrekken. Mensen die niet deel konden nemen aan de tochten waren hier toch in de gelegenheid mee te doen aan een grondboring.

Onder de titel 'Wat weten we van het wad uit vroegere tijden' werden de resultaten van de twaalf onderzoekstochten gepresenteerd. Drie wetenschappers uit verschillende vakgebieden – een C14-deskundige, een geomorpholoog en een historicus – verzorgden een lezing en beantwoordden vragen van de aanwezigen. Ook beleefde de documentaire 'Sporen in de oude zeelei' zijn première en werd een tentoonstelling over de geschiedenis van de waddenkust in het Nijkerkje geopend. Een kleine 70 belangstellenden, ook van buiten Groningen, bezochten het symposium.

• **Symposium Kerstvloed 1717**

Met het symposium op 10 december in het Hogeland College in Warffum en 't Zielhoes in Noordpolderzijl wilden we een inhoudelijke aftrap geven aan de vooravond van een herdenkingsjaar vol activiteiten. Vier sprekers vertelden over de Kerstvloed van 1717. De ramp was niet zozeer een gevolg van een zware storm en zwakke dijken, maar ook de weersomstandigheden waren uitzonderlijk. Op het symposium kwamen 150 mensen af.

Dit project werd financieel mede mogelijk gemaakt door de Waddenacademie en de gemeente Eemsmond.

Verschillende organisaties zijn bezig met het opzetten van activiteiten rondom de Kerstvloed. Voor erfgoedinstellingen die hiermee bezig zijn, organiseerden wij op 30 november een informatieve bijeenkomst. Doel was om kennis te delen en activiteiten op elkaar af te stemmen.

Overige erfgoedbeheerders

• **Veiligheidszorg kerkelijke gebouwen**

Wanneer een gebouw opengesteld wordt voor publiek, is het belangrijk dat de veiligheidszorg (o.a. brand- en inbraakpreventie) op orde is. Dat geldt voor musea, maar ook voor (monumentale) kerken. Voor deze laatste groep heeft Erfgoedpartners een toegespitste manier van werken ontwikkeld. Deze methode is in de provincie Groningen in de afgelopen jaren toegepast.

Deze manier van werken willen wij graag overdragen aan landelijke organisaties die verantwoordelijk zijn voor het behoud en beheer van (monumentale) kerken. Verschillende kerkelijke organisaties in Nederland hebben hier ook belangstelling voor getoond. In 2016 is er vanuit Erfgoedpartners meegewerkt aan twee voorlichtingsbijeenkomsten om de in Groningen ontwikkelde methodiek over te dragen. Op 19 maart hield Tom Heyne in Elst een lezing over veiligheidszorg voor de Vereniging Voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN. Franjola van Hellemond hield in het kader van dit project een lezing in Zutphen.

Er is subsidie aangevraagd bij diverse fondsen om dit project over te kunnen dragen.

• **Noordergraf**

Er wordt steeds minder begraven, waardoor het beheren van begraafplaatsen duurder wordt. Dit leidt tot vragen over het behoud en beheer van begraafplaatsen. Moet alles worden bewaard en onderhouden? Kun je begraafplaatsen herbestemmen? Hoe kun je begraafplaatsen toeristisch aantrekkelijk maken? Welke keuzes kunnen er het beste gemaakt worden om deze plaatsen wel te behouden, en mensen er meer bij te betrekken? Het project Noordergraf heeft als doel het behoud en beheer van kerkhoven en begraafplaatsen te stimuleren en verbeteren.

In dit project werkt Erfgoedpartners samen met de Rijksuniversiteit Groningen en de steunpunten voor monumentenzorg van Drenthe, Friesland en Groningen. Op dit moment worden subsidies geworven.

• Boerderij in Beeld

Met dit project willen we aandacht vragen voor de beeldbepalende factor van boerderijen in het Groningse landschap. Juist in een tijd van ontwikkelingen in de landbouw, krimp, energietransitie, aardbevingen en asbestsanering is dit belangrijk. De beslissingen die nu genomen worden rond restauratie, sloop en nieuwbouw van boerderijen hebben vergaande gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit van het buitengebied.

In 2016 zijn de voorbereidingen getroffen voor het project Boerderij in Beeld, dat in 2017 zal plaatsvinden. Samen met verschillende partners worden voor een breed publiek activiteiten georganiseerd, die de cultuurhistorische waarde van de Groninger boerderij onderstrepen en die het publiek kennis laten maken met actuele ontwikkelingen die er spelen rondom dit culturele erfgoed. Als voorbereiding is met veel personen en organisaties gesproken en is het draagvlak verkend. De actualiteit en de urgentie van de besproken thema's rond de Groninger boerderijen werd daarbij bevestigd. Dit heeft geresulteerd in een programma van diverse kleinschalige activiteiten waarmee een gevarieerd en breed publiek kan worden bereikt.

In dit project werkt Erfgoedpartners samen met Boerderijstichting Groningen. In november 2016 zijn voor de uitvoering van het project subsidieaanvragen ingediend bij verschillende fondsen. Het JB Scholtenfonds heeft inmiddels een toezegging voor subsidie gedaan.

Erfgoedbreed

• Spinbarg

De provincie Groningen kent een schat aan prachtige oude volksverhalen. Deze verhalen zijn niet alleen mooi, spannend of grappig: ze vertellen ook veel over de geschiedenis van onze provincie en over het ontstaan van het landschap. Dit is aanleiding voor een groot project rond Groningse volksverhalen, genoemd naar een – inmiddels verdwenen – geheimzinnige heuvel in Jipsinghuizen: 'Spinbarg'. Volgens een oud verhaal woonde op die heuvel een oude vrouw die een web spon om jonge mannen in te vangen.

Spinbarg wil oude verhalen als deze verzamelen en weer tot leven brengen, door bijvoorbeeld samen te werken met verschillende kunstenaars die animaties van de verhalen maken. Op de Dag van de Groninger Geschiedenis lieten Marlene Bakker en Bernard Gepken het eerste nummer horen dat ze schreven voor het project Spinbarg. Ook Erik Steegstra liet zich inspireren door een van de verhalen. Hij verbeeldde 'De overvaart der zielen', een prachtig verhaal over twee schepen die zielen van overledenen vervoeren.

In samenwerking met het Poëziehuis werden ook kinderen bij het project betrokken. De verhalen verwerkten zij in gedichten. Tijdens Winterwelvaart waren de eerste resultaten te horen: kinderen droegen gedichten voor die ze speciaal voor die gelegenheid geschreven hadden.

In 2017 wordt Spinbarg voortgezet met een twee maanden durende tournee door de provincie Groningen met het historische vrachtschip De Familietrouw. Op elke aanleglocatie worden rondom de verhalen activiteiten georganiseerd.

Dit project wordt financieel gesteund door de provincie Groningen, het Mondriaanfonds, het NAM Leefbaarheid en duurzaamheidsprogramma, Fonds Cultuurparticipatie, Cultuurfonds Bank Nederlandse Gemeenten, Stichting J.B. Scholtenfonds, Kunstraad Groningen, Gebiedscoöperatie Westerkwartier, Prins Bernhard Cultuurfonds, gemeente Eemmond, gemeente Delfzijl en gemeente Oldambt.

- **Erfgoed aan tafel**

Erfgoed aan tafel is een lezingenserie, waarbij medewerkers uit de erfgoedwereld elkaar kunnen ontmoeten tijdens een inspirerende lezing en een maaltijd.

Op 18 februari was Fleur Gräper, gedeputeerde voor onder meer cultuur, de hoofdgast. Zij sloot het jaarthema 2015-2016 'zichtbaarheid' af. Mevrouw Gräper ging in op het speerpunt van haar beleid, namelijk om te zorgen dat het erfgoed in Groningen, dat onder druk staat vanwege aardbevingen en bevolkingsdaling, vitaal en toekomstbestendig is. Zo'n 50 mensen bezochten de bijeenkomst.

- **Kijkje in de keuken**

'Kijkje in de keuken' is de halfjaarlijkse ontmoetingsdag voor medewerkers van erfgoedinstellingen in Groningen. De voorjaarsbijeenkomst van het 'Kijkje in de keuken' op Landgoed Verhildersum in Leens op 14 april had als thema behoud en beheer van textiel. Verhildersum bewaart een belangrijke textielcollectie die met zorg wordt bewaard en gepresenteerd. Het landgoed heeft een goed geoutilleerd depot en een groep ervaren en enthousiaste textielmedewerksters. (19 deelnemers)

Donderdag 20 oktober was Kijkje in de keuken te gast bij het GAVA (Gronings AudioVisueel Archief) en de Beeldbank Groningen. Het thema van deze dag was Behoud en beheer van audiovisueel- en fotomateriaal. In de ochtend werden de werkzaamheden van het GAVA toegelicht. In de middag was er een lezing over behoud, beheer en gebruik van audiovisueel materiaal. (28 deelnemers)

- **Erfgoed inzicht**

Het digitale tijdschrift *Erfgoed inzicht* wordt vier keer per jaar gemaakt voor en door erfgoedinstellingen in Groningen.

Het thema in maart was 'jong geleerd', over erfgoededucatie. Het juninummer had als thema 'archeologie'. Het septembernummer haakte in op het thema van de Maand van de Geschiedenis: grenzen. In het vierde nummer (december) stonden tradities centraal. Behalve naar de 'abonnees' van onze nieuwsbrief *Erfgoedloper* (ruim 1.250 adressen), wordt *Erfgoed inzicht* ook gestuurd naar andere geïnteresseerden.

- **De Groninger Scheurkalender**

In 2016 werd de eerste Groninger Scheurkalender uitgegeven, een samenwerkingsproduct van twaalf organisaties, waaronder Erfgoedpartners. Het motto was 'Wat beweegt Groningen'. Voor de scheurkalender konden mensen zelf materiaal, bijvoorbeeld foto's, gedichten of verhaaltjes, aandragen. Er waren 1.250 inzendingen. De redactie bepaalt wie in de kalender komt. Ook hadden particulieren en organisaties de kans de 'achterkant' van een datum te kopen en naar eigen inzicht in te vullen. De redactie bereidde dit jaar de editie 2017 voor, die op vrijdag 18 november werd gepresenteerd in het Huiskamercafé in Warffum.

De Groninger Scheurkalender is een samenwerkingsproject van Adfo Movere, Arriva, Erfgoedpartners, Groninger Landschap, Humanitas, Natuur en Milieufederatie Groningen, HANN (Healthy Ageing Noord Nederland) Hanzehogeschool Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, Stavoor, Stichting Oude Groninger Kerken, VRIJDAG, Waterbedrijf Groningen en Zorg Innovatie Forum.

- **Cultuurkalender**

De website www.cultuurkalendergroningen.nl biedt informatie over activiteiten in culturele instellingen in de provincie Groningen. Deze informatie is gerubriceerd in de categorieën 'bezoeken', 'doen', 'uit met kinderen', 'kijken en luisteren'. Ook is er een museumoverzicht te vinden. Op de Cultuurkalender worden ook activiteiten van onder andere Oktobermaand Kindermaand, het Groninger Molenweekend en de Maand van de Geschiedenis verder onder de aandacht gebracht. Dat gebeurt naast de website ook op Twitter en Facebook.

- **Abt Emo Lezing**

De Abt Emo Lezing wordt eens in de twee jaar georganiseerd en vond in 2016 voor de derde keer plaats. Op zaterdag 4 juni verzorgde Rick Torfs, rector van de Universiteit van Leuven, een lezing in de kerk van Wittewierum onder de titel 'Reizen en het kleine verschil'. Zijn lezing ging over de kracht van internationale netwerken. Emo studeerde in Oxford, Parijs en Orleans en kon in zijn strijd tegen onrecht een beroep doen op een internationaal netwerk. Daarnaast legde Rick Torfs helder uit dat door te reizen het perspectief op de wereld en op eigen handelen verandert.

De belangstelling was groot, 148 mensen bezochten de lezing. Aansluitend werd een maaltijd in middeleeuwse sferen geserveerd. De lezing van Rick Torfs is twee weken later integraal afgedrukt in Trouw.

Over ons

Bedrijfsfilosofie

Erfgoedpartners is een expertisecentrum op het gebied van musea (beleid, collectiebeheer en educatie), molenonderhoud (subsidieregelingen en beleid) en erfgoededucatie/cultuuronderwijs: erfgoedinstellingen doen veelvuldig een beroep op de deskundigheid van onze medewerkers. Advies en ondersteuning kan kortdurend zijn maar ook langere begeleiding vergen. Hierbij kan gedacht worden aan zaken rond beleid en bestuur, behoud en beheer en publieksbereik.

Medewerkers van Erfgoedpartners wonen regelmatig (platform)bijeenkomsten in het land bij. Zo blijven ze op de hoogte van belangrijke ontwikkelingen die zij kunnen uitwisselen met erfgoedinstellingen in Groningen. Er zijn derhalve contacten met het STEK (Stichting Erfgoed Kennis), het erfgoededucatie overleg, OPEN (Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland), LCM (Landelijk Contact voor Museumconsulenten) en de Molenadviesraad van de Vereniging De Hollandsche Molen.

Bestuur

Het bestuur hanteert de Code Cultural Governance en heeft een duidelijke profielschets voor de werving van nieuwe bestuursleden. De zittingstermijn is twee keer vier jaar, met uitzondering van de zetel die door het Groninger Museum wordt ingevuld.

In 2016 zaten in het bestuur:

Erik Triemstra, voorzitter, Henk Steegstra, penningmeester, Mabel Schalijs, secretaris, Peter Pauw, lid vanuit molenwereld, Grieto de Vries, lid vanuit molenwereld, Egge Knol, lid vanuit Groninger Museum en Jan Wiebe van Veen, lid vanuit de museumwereld.

Bureau

Een staatsieportret van een deel van het team

Vrijwel het volledige team tijdens een informeel samenzijn

De interne organisatie werkt voor 35% voor het Molenhuis en voor 65% voor het Museumhuis.

In 2016 waren de volgende personen werkzaam voor Erfgoedpartners:

Roeli Broekhuis	adviseur organisatie, beleid en projectontwikkeling, directeur (28 uur)
Tineke de Danschutter	consulent erfgoed en publiek (24 uur)
Gea Geertsema	bureaucoördinatie en financiën (24 uur)
Tom Heyne	opleidingsmogelijkheden (8 uur)
Frank Houwaard	administratie algemeen en documentatie, coördinator Molenarchief (vrijwilliger 24 uur)
Roely Klok	projecten (16 uur)
Anna van der Molen	archeologie en landschap (16 uur, vanaf 1 september 8 uur)
Yvonne Nijlunsing	consulent Behoud en Beheer (8 uur)
Thea Pol	communicatie/public relations, relatiebeheer (32 uur)
Arie de Jager	veiligheidszorg (vrijwilliger 12 uur)
Hülya Çağan	interieurverzorgster (4 uur)

Externe experts

Franjola van Hellemond	museumadviseur
Frans Driesens	stelselbeheerder/webmaster

Projectmedewerkers

Arjen Strijkstra wordt ingeschakeld voor de cursus molengids

Vrijwillige medewerkers

Jaap van Driel en Willem Jans, Molenarchief en Joep Gründemann, biotoopwachter

Vrijwilligster

Marianne Ootjers	Cultuurkalender Groningen (16 uur)
------------------	------------------------------------

Nieuwe leden

In 2016 sloot zich aan als lid het Doe Museum in Veendam. De Dr. S. van Mesdagkliniek bedankte omdat het museum werd opgeheven. Er zijn nu 59 instellingen aangesloten bij het Museumhuis/Erfgoedpartners.

Molenorganisaties

De bijna 90 molens in Groningen zijn ondergebracht bij 29 eigenaren: 9 gemeenten, 5 particulieren, 9 molenstichtingen, 1 waterschap en 1 meerschap.

Platform Borgen

Voor het platform borgen worden de 16 Groninger borgen uitgenodigd.

Archeologische informatiepunten

De provincie kent vier archeologische informatiepunten waarvoor werkzaamheden worden verricht.

Nieuwsbrief Erfgoedloper

De activiteiten van Erfgoedpartners worden toegelicht in de digitale nieuwsbrief Erfgoedloper. Erfgoedloper verschijnt iedere twee weken op vrijdag. Deze nieuwsbrief publiceert over de activiteiten en projecten van Erfgoedpartners. Ook de personeelsbezetting en overige organisatorische zaken komen aan de orde.